

Радкевич Олександр Петрович
старший науковий співробітник
Інституту професійно-технічної освіти НАПН України

ЗМІСТ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ПТНЗ ІЗ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКИХ ПРАВ

Правова компетентність педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ) особливо актуальна в процесі виконання ними службових обов'язків, а також у ситуаціях, коли їм необхідно відстоювати порушені авторські права.

Законодавче визначення права на інтелектуальну власність засноване на тріаді правомочностей, що виражаються в праві володіти, користуватися та розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної діяльності.

Зміст правової компетентності педагогічних працівників ПТНЗ охоплює правові знання, вміння, навички, особистісні якості, цінності, а також можливості, пов'язані із здійсненням юрисдикційного захисту їхніх авторських прав у процесі професійно-педагогічної діяльності.

Особливе значення для юрисдикційної форми захисту авторських прав педагогічних працівників ПТНЗ має зміст ст. 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [1]. У ній наголошується, що вчинення будь-якою особою дій, які порушують особисті немайнові права суб'єктів авторського права і / або суміжних прав та їхні майнові права, є правопорушенням. Знання положень цієї статті дає можливість педагогічним працівникам ПТНЗ знати й використовувати свої особисті немайнові та майнові права у сфері захисту авторського права. Зокрема, йдеться про право вибирати псевдонім; вимагати зазначення псевдоніма замість справжнього імені автора на творі і його примірниках; визнання автора виконавцем твору; визнання свого авторства шляхом зазначення належним чином імені автора на творі і його примірниках; відтворення імені або псевдоніму у кожному виступі, записі чи виконанні твору; збереження цілісності твору й протидіяти

будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору або будь-якому іншому посяганню на твір; забороняти під час публічного використання твору згадування свого імені.

Педагогічним працівникам ПТНЗ необхідно знати, що здійснення юрисдикційної форми захисту їхнього авторського права передбачає запобігання піратству у сфері інтелектуальної власності (опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення з митної території України і розповсюдження контрафактних примірників творів, фонограм, відеограм та програм організацій мовлення). Поняття «піратство» потрапило в українську мову з англійської, зміст якого означає, в даному разі, дію, що порушує авторські права на продукти інтелектуальної власності. Зазначимо, що головним критерієм «піратства» є відтворення, розповсюдження без дозволу раніше опублікованих літературних творів, фонограм способом, що дає змогу зрозуміти передану інформацію.

Правова компетентність педагогічних працівників ПТНЗ охоплює також знання юрисдикційних способів захисту порушених авторських прав під час їхньої професійно-педагогічної діяльності. Під юрисдикційними способами захисту розуміється діяльність уповноважених державних органів, які здійснюють захист порушеного, оспорюваного права. Уповноваженими органами є органи державної влади, органи місцевого самоврядування, суд. Саме в судовому порядку здійснюється захист суб'єктних цивільних прав відносно інтелектуальних продуктів, у тому числі навчально-методичної літератури, електронних ресурсів.

Перелік юрисдикційних способів захисту авторського права визначено в ст. 16 Цивільного кодексу України [2]. Цим переліком керується суд під час розгляду справ даної категорії. Він є не вичерпним, тому можливе інтерпретаційне розуміння юрисдикційного захисту. Це свідчить про те, що юрисдикційній формі захисту притаманне здійснення відповідних нормативних дій у межах визначеної законодавством компетенції. До таких форм захисту належать: визнання права; визнання правочину недійсним;

припинення дії, що порушує право; відновлення становища, яке існувало до порушення; примусове виконання обов'язку в натурі; зміна правовідношення; припинення правовідношення; відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди; відшкодування моральної (немайнової) шкоди.

Отже, правова компетентність педагогічних працівників ПТНЗ у сфері захисту авторських прав на продукти інтелектуальної власності – це системне утворення, що інтегрує в собі знання прав, обов'язків та відповідальності, вміння добирати юрисдикційні способи захисту, навички оформлення позовних заяв, претензій, апеляційних, касаційних скарг, досвід взаємодії між суб'єктами суміжних прав, також особистісні властивості, що уможливають успішне розв'язання юридичних проблем, які виникають у професійно-педагогічній діяльності.

Невід'ємним елементом правової компетентності педагогічних працівників ПТНЗ є знання законів, підзаконних актів та інших нормативно-правових документів, актів, спрямованих на підвищення рівня юрисдикційного захисту їхніх авторських прав на продукти інтелектуальної власності, створених у процесі професійно-педагогічної діяльності. Окрім того, важливо, щоб педагогічні працівники ПТНЗ були поінформовані в разі наявності змін до чинного законодавства України та знали основні положення цивільного, інформаційного, інтелектуального тощо права, що регулюють освітні та інші сфери суспільного життя.

Література

1. Про авторське право і суміжні права від 23.12.1993 № 3792-ХІІ 211 [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
2. Цивільний кодекс України : науково-практичний коментар. : за станом на 1 трав. 2012 р. / [за заг. ред. В. В. Богатиря]. – К. : «Центр учбової літератури», 2012. – 1024 с.